

11. Незалежний культурологічний часопис. URL: https://shron3.chtyvo.org.ua/Chasopys_Ji/N25_Nasylstvo_Vlada_Terror.pdf?

12. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.06.2022)

13. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення: 10.06.2022)

14. Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України: Наказ Міністерства Оборони України від 23.03.2017 № 167. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17#top> (дата звернення: 10.06.2022)

15. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 10.06.2022)

16. Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні»: Постанова Верховної Ради України від 14.04.2022 № 2188-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-IX#Text> (дата звернення: 10.06.2022)

17. Парламенти шести країн визнали дії росії геноцидом українського народу. URL: <https://www.unian.ua/war/stefanchuk-nazvav-krajini-parlamenti-yakih-viznali-diji-rosiji-genocidom-ukrajinskogo-narodu-novini-vtorgnennya-rosiji-v-ukrajinu-11841765.html> (дата звернення: 10.06.2022).

УДК 343.7: 340.5

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.4.31>

НАЛУЦИШИН В.В., НАЛУЦИШИН В.В.

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ
ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН (ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ДЕРЖАВ
РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СІМ'Ї)**

**SOME ASPECTS OF CRIMINAL LAW PROTECTION
OF ECONOMIC RELATIONS (UNDER THE LAWS
OF THE STATES OF THE ROMANO-GERMANIC LEGAL FAMILY)**

Здійснено порівняльний аналіз кримінально-правової охорони економічних відносин за законодавством держав романо-германської правової сім'ї. При цьому розглядалося не тільки чинне кримінальне законодавство Франції, Німеччини та Іспанії, що регламентує відповідальність за вчинення злочинів у економічній сфері, а й інші закони, які здійснюють її правове регулювання.

Розглянуто структуру економічних злочинів. Виокремлено види, найбільш характерних для зарубіжного законодавства посягань в сфері економічних відносин: майнові злочинні посягання, які ґрунтуються на обмані та зловживанні довірою, злочини у сфері оподаткування, банкрутство, здійснення незаконних операцій із цінними паперами, контрабанда та інші.

© НАЛУЦИШИН В.В. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права та процесу (Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова)

© НАЛУЦИШИН В.В. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та процесу (Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова)

Встановлено, що основне покарання, яке використовує законодавець Франції, Німеччини та Іспанії за злочини, скоєні у сфері економічної діяльності – штраф або позбавлення волі на певний строк. Можливе застосування обох видів покарань одночасно (Франція). Передбачена можливість притягнення до відповідальності за економічні злочини крім фізичних і юридичних осіб. Санкції для юридичних осіб становлять кримінальні штрафи, а також позбавлення права отримувати субсидії від держави (Іспанія). Встановлена можливість нести солідарну відповідальність організації та фізичних осіб, коли відповідальність у формі сплати штрафу може бути розділена постановою суду (Франція).

Констатовано, що зарубіжний законодавець передбачає можливість та умови звільнення від покарання за злочини, скоєні у сфері економічної діяльності. Розглянуто питання правового регулювання криптовалютної діяльності. Резюмовано, що наразі на міжнародному рівні немає базових документів, які можна було б покласти в основу формування нормативно-правових актів, спрямованих на протидію злочинній діяльності з використанням криптовалюти.

Ключові слова: *порівняльний аналіз, кримінальне законодавство, зарубіжні держави, економічні злочини, штраф, позбавлення волі, криптовалюта.*

The comparative analysis of criminal law protection of economic relations under the laws of the states of the Romano-Germanic legal family is carried out. At the same time, not only the current criminal legislation of France, Germany and Spain, which regulates liability for crimes in the economic sphere, but also other laws that carry out its legal regulation, were considered.

The structure of economic crimes is considered. The most typical for foreign legislation types of encroachments in the sphere of economic relations are singled out: property criminal encroachments based on deception and breach of trust, crimes in the field of taxation, bankruptcy, illegal transactions with securities, smuggling and others.

It is established that the main punishment used by the legislator of France, Germany and Spain for crimes committed in the field of economic activity is a fine or imprisonment for a certain period. It is possible to apply both types of punishment simultaneously (France). It is possible to bring to responsibility for economic crimes not only individuals but also legal entities. Sanctions for legal entities are criminal fines, as well as deprivation of the right to receive subsidies from the state (Spain). The possibility of joint liability of organizations and individuals is established, when the liability in the form of payment of a fine can be divided by a court decision (France).

It is stated that foreign legislation provides for the possibility and conditions of exemption from punishment for crimes committed in the field of economic activity. The issues of legal regulation of cryptocurrency activity are considered. It is summarized that currently at the international level there are no basic documents that could be used as a basis for the formation of legal acts aimed at combating criminal activities using cryptocurrency.

Key words: *comparative analysis, criminal legislation, foreign countries, economic crimes, fine, imprisonment, cryptocurrency.*

Вступ. Однією з головних завдань будь-якої держави є поліпшення економічного добробуту та досягнення стабільності та стійкості ринкових відносин. Злочинні посягання у сфері економіки, спотворюють механізми конкуренції, обмежують майнові права, призводять до неефективного використання бюджетних коштів та необґрунтованого підвищення цін, зводять нанівець принцип свободи економічної діяльності, все це в результаті провокує зростання тіньової економіки, стримує надходження прямих іноземних інвестицій у вітчизняну економіку за одночасного високого показника виведення капіталу до інших держав.

Сучасний світ характеризується посиленнями інтеграційними процесами в багатьох сферах державного та суспільного життя, в тому числі у правовому. Активно розвиваються галузі міжнародного права, найбільшого значення для національних законодавств набувають загально-правові принципи, спостерігається зближення різних правових систем. Останнім часом зростає інтерес до вивчення та взаємного використання законодавчої діяльності країн з різною політичною орієнтацією, активізується обмін правовою інформацією та науковими ідеями.

Теоретичне та законодавче осмислення кримінально-правової охорони економічних відносин в Україні неможливе без звернення до вивчення систем кримінального законодавства зарубіжних держав, які встановлюють кримінальну відповідальність за скоєння економічних злочинів. В зв'язку з цим ми звернулися до аналізу кримінального законодавства окремих держав романо-германської правової сім'ї, де закріплено склади економічних злочинів.

Постановка завдання. Метою статті є визначення особливостей кримінально-правового регулювання економічних відносин у державах романо-германської правової сім'ї для формування дієвих практик для України задля забезпечення належного рівня економічної безпеки держави як складової її національної безпеки.

Результати дослідження. Розгляд зарубіжного досвіду доцільно розпочати з основних тенденцій кримінально-правової боротьби зі злочинами, що посягають на економічні відносини. З цією метою виокремимо види, найбільш характерних для зарубіжного законодавства посягань в сфері економічних відносин: *майнові злочинні посягання, які ґрунтуються на обмані та зловживанні довірою, злочини у сфері оподаткування, банкрутство, здійснення незаконних операцій із цінними паперами, контрабанда та інші.*

Відзначаємо, що для більшості зарубіжних держав характерним є те, що в економічній діяльності найчастіше переважають *майнові злочинні посягання, які ґрунтуються на обмані та зловживанні довірою (крадіжка, вимагання, шахрайство)*. Дана обставина сприяла тому, що в деяких кримінальних кодексах, які діють у ряді зазначених держав, законодавець закріпив окремі глави, положення яких присвячені кримінальним діянням, що ґрунтуються на обмані. Так, у КК *Франції* є ціла Книга (третья) «Про майнові злочини та правопорушення». Під *крадіжкою* розуміється обманне вилучення речі іншої особи (ст. 311-1), тоді як предметом вимагання (ст. 312.1), шахрайства (ст. 313-1), зловживання довірою (ст. 314-1) може бути будь-яке майно (зокрема, кошти, цінні папери, матеріальні цінності чи «будь-яке інше майно»). При цьому слід зазначити, що до цієї книги включено самостійну главу «Про посягання на системи автоматизованої обробки даних». Це свідчить про те, що предмет майнових злочинів в КК Франції дуже широкий, оскільки включає також і комп'ютерну інформацію. У порівнянні з вітчизняним кримінальним законодавством КК Франції щодо відповідальності за крадіжку має низку особливостей, а саме: 1) передбачає предметом крадіжки енергію; 2) у диспозиції статті про крадіжку в КК Франції немає вказівки на таємність як на спосіб вилучення; 3) викрадення, вчинене із застосуванням насильства, віднесено до крадіжки; 4) прямі родичі особи, яка вчинила крадіжку, а також подружжя не можуть бути визнані судом потерпілими.

Французький законодавець на сьогоднішній день виділяє шість типів *шахрайства*, яке вчинюється в економічній сфері: шахрайство, яке вчинюється з боку найманих працівників юридичної особи чи підприємства; шахрайство, яке вчинюється з боку керівників, і навіть з боку менеджерів юридичної особи чи підприємства; афері, що проводяться з інвестиціями; шахрайство, яке вчинюється з боку постачальників; шахрайство, яке вчинюється із боку замовника, і навіть із боку клієнта; шахрайство, яке за своїми сутнісними ознаками має змішаний тип. До останнього виду шахрайства належить фальсифікація відміток, а також фальсифікація дат народження, фальсифікація дипломів про освіту та інші діяння [1].

Згідно з КК *Іспанії* розділ про злочини проти власності та соціально-економічної діяльності починається з глави про крадіжку. Вона включає три статті, а саме, 234, 235 і 236. У статті 234 КК Іспанії визначено поняття *крадіжки*, як: «заволодіння з метою вилучення предмету, речами, меблями без згоди власника, якщо сума викраденого перевищує 400 євро». За вказану крадіжку (понад 400 євро) може бути передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від 6 до 18 місяців. Статтею 235 КК Іспанії передбачена відповідальність за кваліфікований склад крадіжки, який містить такі ознаки: 1) вчинення крадіжки речі, яка являє собою історичну, культурну, художню або наукову цінність; 2) викрадення речі першої необхідності, коли було завдано значної шкоди; 3) якщо вчинений злочин поставив потерпілого та його сім'ю у скрутну життєву ситуацію і ситуацію або здійснювалося зі зловживанням особистими обставинами потерпілого; 4) якщо викрадена річ володіла особливою значущістю і відносилася до великої шкоди; 5) якщо в якості співучасника було притягнуто неповнолітню особу до 14 років. При цьому розглянута стаття не закріпила звичні для нас кваліфікуючі ознаки крадіжки: за попередньою змовою, крадіжка з приміщення або іншого сховища, крадіжка з житлового приміщення і т.д. За ст. 237 КК Іспанії винною у *грабежі* визнається особа, яка з метою наживи заволодіє чужим рухомим майном, застосувавши силу (злом) для проникнення в місце зберігання такого майна, або застосувавши насильство або залякування осіб. У свою чергу, здійснюють *шахрайство* ті особи, які з метою наживи,

використовуючи обман, достатній для виникнення омани в іншій особі, спонукають її вчинити дії щодо розпорядження її майном на шкоду собі або іншим особам (ст. 248 КК Іспанії) [2].

Кримінальне законодавство **ФРН** під *крадіжкою* розуміє заволодіння чужою рухомою річчю з наміром її незаконного присвоєння або звернення на користь третьої особи (§ 242 КК) – карається позбавленням волі на строк до 5 років або грошовим штрафом [3]. Подібними ознаками розкрадання КК ФРН наділяє такі види злочинів: крадіжка, шахрайство, обман, зловживання довірою, заподіяння майнових збитків. В ряді норм німецького кримінального законодавства передбачено та встановлено відповідальність за *шахрайство*. Ці статті містяться в розділі 22 КК ФРН «Шахрайство та злочинне зловживання довірою» і включають: комп'ютерне шахрайство (§ 263 «а»), отримання субсидії шляхом шахрайства (§ 264), шахрайство при капіталовкладенні (§ 264 «а»), обман з метою одержання завищеної суми страховки (§ 265), одержання вигоди шляхом обману (§ 265 «а»), шахрайство, пов'язане з отриманням кредиту (§ 265 «б»). Основний склад шахрайства у § 263 КК ФРН визначається як «заподіяння шкоди чужому майну з метою отримання майнової вигоди шляхом обману»[3].

Злочини у сфері оподаткування. Кримінальну відповідальність за порушення норм про сплату податків, зборів і митних платежів в **Іспанії** встановлено КК Іспанії. Так, Розділ XIV «Про злочини проти казни та соціального забезпечення» книги II КК Іспанії передбачає кримінальну відповідальність за ухилення від сплати податків (ст.ст. 305-310-1). Вказані посягання можна поділити на такі групи: 1) ухилення від сплати платежів до державного або регіональних бюджетів (ст. ст. 305-305-1); 2) ухилення від сплати сум платежів до бюджету Європейського Союзу (ст. 306); 3) ухилення від сплати послуг соціального забезпечення (ст. ст. 307-307-2); 4) вчинення шахрайських дій з державними виплатами, допомогою або грантами (ст. 308); 5) порушення правил ведення фінансового, бухгалтерського обліку (ст. 310) [2].

Слід зауважити, що КК Іспанії в статтях про злочини проти податкової системи містить як кримінально-правові норми про відповідальність, так і процесуальні. Тут же регламентуються правила призначення покарання і звільнення від кримінальної відповідальності за ці злочини. Як приклад можна навести ст. 305 КК Іспанії, згідно з якою, «звільняється від кримінальної відповідальності той, хто впорядкує своє податкове становище щодо зобов'язань». На додаток до всього КК Іспанії передбачив можливість притягнення за податкові злочини крім фізичних, і юридичних осіб. Санкції для юридичних осіб становлять кримінальні штрафи, а також позбавлення права отримувати субсидії від держави (ст. 310-1).

КК **ФРН** не містить складів податкових злочинів, виняток лише становлять – підроблення знаків оплати мита (§148) і порушення податкової таємниці (§355) [3]. Відповідальність за податкові злочини передбачена в Податковому кодексі ФРН (Abgabenordnung), у якому, окрім того, містяться і деякі особливості кримінального судочинства за вказаною категорією справ.

Відповідальність за ухилення від сплати податків (Steuerhinterziehung) передбачена § 370 Податкового кодексу ФРН. Злочинна несплата податків карається тюремним ув'язненням на строк до 5 років або штрафом і передбачає зменшення податків або одержання для себе чи інших осіб необґрунтованої податкової вигоди шляхом: надання податковим органам невірної або недостовірної інформації, що стосується питань, які мають істотне значення для оподаткування; або умисного ненадання податковим органам фактів, що мають істотне значення для оподаткування; або незастосування знаків сплати мита або податкових штампів. В особливо важких випадках передбачено покарання у вигляді тюремного ув'язнення від шести місяців до 10 років. До таких випадків належать: 1) значне заниження податків або необґрунтоване отримання пільг; 2) вчинення злочину з використанням свого службового становища або повноважень посадової особи; 3) вчинення злочину через використання допомоги посадової особи або посадовця Європейського Союзу, які зловживають своїми повноваженнями посадової особи або службовця; 4) продовження використання підроблених документів, які надають податкові пільги або зменшують податковий тягар; 5) вчинення злочину учасником групи осіб, організованої з метою неодноразового вчинення протиправних діянь у сфері оподаткування; 6) вчинення злочину шляхом використання сторонньої компанії (з місцезнаходженням або управлінням на території країни, що не є членом Європейського Союзу або Європейської асоціації вільної торгівлі) для приховування відомостей, що мають значення для оподаткування, з метою зменшення податкового тягара або необґрунтованого отримання податкових пільг. Крім того, до податкових злочинів Податковий кодекс ФРН відносить: контрабанду товарів (§ 372), порушення митних правил, що вчиняється групою осіб, на професійній основі, із застосуванням насильства (§ 373); приховування доходів від оподаткування (§ 374) [4].

Законодавство **Франції** встановлює кримінальну відповідальність за ухилення від сплати податків у рамках Загального податкового кодексу Французької Республіки, в КК не передбачені склади злочинів, що розглядаються [5]. Суспільно-небезпечні діяння у сфері оподаткування у Франції, поділяються на кримінальні проступки і злочини. Податковий кодекс Франції під кримінально-правовим проступком розуміє: неподання або затримка (несвоєчасне) подання декларації про доходи (ст. 1728); подання завідомо неправдивої декларації (ст. 1729); завідомо несвоєчасна сплата податків (ст. 1730-1730 В); порушення правил виставлення рахунка-фактури (ст. 1737); недотримання декларування або оплати податку в електронній формі (ст. 1738) та інші проступки. За вищевказані проступки передбачено санкцію у вигляді штрафу від 50 євро до 50 тис. євро або в окремих випадках можливе збільшення сум недоїмки на 80 відсотків, від суми, що підлягає сплаті.

Податковим злочином у Франції визнається суспільно-небезпечне діяння вчинене обманним шляхом, тобто шахрайство. Відповідно до ст. 1741 Загального податкового кодексу встановлено, кримінальну відповідальність будь-якої особи: за ухилення або спробу ухилення від сплати податків повністю або частково, яке скоєно обманним шляхом; яка навмисно відмовилася від декларування своїх доходів; яка будь-якими іншими способами перешкоджала сплаті податків. Вказане карається, незалежно від застосованих податкових санкцій, 5 роками позбавлення волі та штрафом у розмірі 500 000 євро, сума якого може бути збільшена до подвійного розміру доходу від правопорушення. Франція перейняла великий досвід сім'ї загального права, і передбачила як суб'єкт злочину, зокрема податкового, юридичну особу. Більше цього, ст. 1745 Загального податкового кодексу Франції встановлює можливість нести солідарну відповідальність організації та фізичних осіб, коли відповідальність у формі сплати штрафу може бути розділена постановою суду [5].

Норми про злочини, що скоюються в сфері *банкрутства*, мають певну специфіку та характеризуються детальною опрацьованістю.

Цікавим є досвід притягнення до кримінальної відповідальності осіб, винних у скоєнні злочинів у сфері банкрутства в законодавстві **Іспанії**. Кримінальна відповідальність за злочини у сфері банкрутства передбачена в гл. 7 «Про неплатоспроможність, що карається», що міститься в книзі II розділу XIII «Про злочини проти власності та соціально-економічного порядку» КК Іспанії [2]. Так, ст. 257 КК Іспанії передбачає відповідальність за дії боржника, які призвели до його неплатоспроможності (відчуження майна, приховування майна, навмисне формування дебіторської заборгованості) на шкоду інтересам кредиторів. При цьому кримінальна відповідальність не залежить від того, коли ці дії були вчинені і чи призвели вони до легальної процедури банкрутства. Також настання кримінальної відповідальності не залежить від ознак суб'єкта – відповідальності підлягає як фізична, так і юридична особа. Вирішенню питання про кваліфікацію дій, спрямованих на навмисне доведення до неможливості задоволення вимог кредиторів, присвячено ст. 258 КК Іспанії. Вона передбачає кримінальну відповідальність за дії особи, яка, маючи майнові зобов'язання перед кредиторами, здійснює будь-яке відчуження активів або прийняття на себе інших зобов'язань, які зменшують його активи, якщо такі дії призвели до неплатоспроможності цієї особи повністю або частково.

Положення ст. 259 КК Іспанії конкретизують положення ст. 258 та встановлюють відповідальність за конкретні дії боржника, які призвели останнього до банкрутства: приховування активів, заподіяння шкоди чи знищення майна, вибуття майна, прийняття та задоволення свідомо необґрунтованих вимог, визнання фіктивних кредитів або імітація кредитів, явно програшний спекулятивний бізнес, приховування чи знищення документації та інші. Вказані діяння караються позбавленням волі на строк від 1 до 4 років і штрафом на суму від 12 до 24 місячних ставок [2].

Загальним нормативно-правовим регулятором у питаннях банкрутства у **ФРН** є Закон «Про банкрутство» від 5 жовтня 1994 р. [6], який докладно регламентує питання відповідальності за дії осіб, які беруть участь у процедурі неспроможності. На відміну від кримінального законодавства Франції, КК ФРН не містить складів, що передбачають відповідальність за навмисне та фіктивне банкрутство. У розділі 24 КК ФРН регламентовані зовсім інші злочинні діяння, пов'язані з банкрутством, за вчинення кожного з яких передбачене покарання виключно у вигляді штрафу або позбавлення волі: 1) укривання, приховування, пошкодження майна, яке могло бути включене до майнової маси; 2) неналежне ведення діяльності збитковим чином; 3) надання в кредит товарів або цінних паперів за ціною, нижчою від їх вартості; 4) відсутність обов'язкових до ведення торгових книжок чи внесення до них неналежної інформації; 5) відсутність проведення інвентаризації у визначений законом строк; 6) порушення обов'язку ведення бухгалтерських

книг; 7) сприяння одному із кредиторів; 8) сприяння неспроможному боржнику [3]. Ці злочини є групою майнових злочинів проти окремих майнових благ, їх специфіка визначається тим, що вони ставлять у небезпеку окремі майнові права.

Кримінальне законодавство **Франції** регулює питання притягнення до відповідальності за злочини у сфері банкрутства шляхом регламентації переважно фіктивної (або навмисної) неплатоспроможності. У КК Франції основні склади, що стосуються відповідальності за скоєння злочинів у сфері банкрутства, регламентовано ст. 314-5, 314-6, 314-7 [1]. Так, ст. 314-7 КК Франції забороняє вчинення боржником (фізичною чи юридичною особою) ще до винесення судового рішення про визнання його банкрутом або до виникнення тяжкого майнового стану дій, пов'язаних із збільшенням зобов'язань, зменшенням його активів, зменшенням або приховуванням всього чи частини його доходу чи шляхом приховування частини свого майна з метою ухилення від виконання вироку майнового характеру, винесеного кримінальним чи цивільним судом. Покарання – 3 роки позбавлення волі та штраф у розмірі 45 000 євро. У статтях 314-5, 314-6 КК Франції законодавець передбачив досить жорсткі механізми кримінальної відповідальності за дії боржника чи третьої особи в його інтересах, спрямованих на зменшення конкурсної маси боржника (вибуття з майнової маси боржника різних активів, які можна використовувати на задоволення вимог кредиторів). Вказані діяння караються позбавленням волі на строк до трьох років та штрафом у розмірі 375 000 євро.

Правопорушення, пов'язані з *контрабандою*, вже давно набули характеру масового гостро негативного явища, що становить загрозу важливим економічним інтересам будь-якої держави.

КК **ФРН** також регламентує притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які вчинили різні види контрабанди. Так, у § 275 серед діянь, що являють собою способи підготовки до підробки службових посвідчень, названо ввезення і вивезення, наприклад, матриць, паперу, подібного до паперу, відповідних бланків. Згідно з § 276, до кримінальної відповідальності можуть притягатися особи, які вчинили ввезення і вивезення «фальсифікованого службового посвідчення або службового посвідчення, яке містить фальшиве засвідчення». За ч. 1 § 328 КК ФРН передбачено відповідальність за ввезення або вивезення «інших радіоактивних матеріалів, які відповідно до їхнього виду, властивостей або кількості придатні для того, щоб за допомогою іонізуючого випромінювання заподіяти смерть або тяжку шкоду здоров'ю іншої особи, або заподіяти істотну шкоду здоров'ю іншої особи, або заподіяти істотну шкоду навколишньому природному середовищу». За вчинення вказаного діяння передбачено покарання у вигляді 5 років позбавлення волі або грошового штрафу [3].

У КК **Франції** законодавець, за нейтрального ставлення до контрабанди економічного характеру, одночасно встановлює підвищену кримінальну відповідальність за контрабанду вилучених із вільного обігу предметів (зброї, вибухових пристроїв, наркотичних засобів, радіоактивних матеріалів та ін.). Так, за ввезення чи вивезення наркотичних засобів встановлено покарання (ч. 1 ст. 222-36) у вигляді 10 років ув'язнення та штрафу у розмірі 7500000 євро. Якщо переміщення наркотичних засобів здійснюється організованою групою, то термін ув'язнення збільшується до 30 років зі штрафом у розмірі 7500000 євро (ч. 2 ст. 222-36). Фізичні чи юридичні особи, винні у правопорушенні, передбаченому цією статтею, також підлягають додатковому покаранню у вигляді заборони діяльності з організації безперервного професійного навчання терміном на 5 років. За керівництво групою, яка здійснює ввезення та вивезення наркотичних засобів, визначено довічне ув'язнення та штраф 7 500 000 євро (ч. 2 ст. 222-34) [7].

В зарубіжному законодавстві виділяється декілька типових форм *незаконних операцій з цінними паперами*. Досить цікавим у зв'язку із наведеним є підхід німецького законодавця. У § 151 КК **ФРН** вказується, що цінні папери прирівнюються до грошей у розумінні § 146, 147, 149 та 150 КК ФРН за умови, якщо такі цінні папери за допомогою друку та виду паперу мають спеціальний захист від підробки (відповідно до § 151 видами цінних паперів називаються: боргові зобов'язання та ордерні зобов'язання, що є частинами загальної емісії, якщо у боргових зобов'язаннях дається обіцянка про виплату певної суми грошей, акції; свідоцтва про участь у капіталі, видані інвестиційними компаніями; процентні купони, дивідендні купони та талони купонного листа до цінних паперів, сертифікати про випуск таких цінних паперів; дорожні чеки). Водночас у § 146 КК ФРН передбачено відповідальність за підробку грошей з наміром ввести їх в обіг як справжні або одержання можливості для такого введення в обіг; підробку грошей з цим наміром у спосіб, використання якого сприяє формуванню враження про їхню більшу вартість; придбання із зазначеним наміром фальшивих грошей та пропонування їх для продажу; введення в обіг фальшивих грошей як справжніх. У § 147 аналізованого Кодексу передбачено відповідальність за

введення фальшивих грошей в обіг, у § 149 – за готування до підробки грошей. Діяння передбачені §§ 147, 148 караються позбавленням волі на строк до 5 років або штрафом. В § 150 визначено особливості застосування таких заходів кримінально-правового характеру, як розширена конфіскація та вилучення фальшивих грошей [3].

Як приклад вдалої норми про відповідальність за обман на ринку цінних паперів можна навести § 264 «а» КК ФРН, що встановлює відповідальність за шахрайство, спрямоване на досягнення капіталовкладення [3]. Покарання у вигляді позбавлення волі на строк до 3 років або штрафу передбачено за повідомлення неправильних відомостей про вигідність правочину, а також за замовчування фактів, які свідчать про невідповідність правочину, якщо діяння скоєно у зв'язку з продажем цінних паперів, відступленням прав на їхнє придбання, продажем часток у капіталі, які надають право на участь у прибутку підприємства, а також у зв'язку з пропозицією збільшити такі інвестиції. Зазначені «неправильні відомості» або «замовчування» повинні міститися в «проспектах, зверненнях або оглядах майнового стану», призначених для невизначеного кола осіб (широка публікація не потрібна).

Проблеми правового регулювання криптовалютної діяльності характерні для більшості зарубіжних держав. Криптовалюта, виступаючи новою фінансовою екосистемою, стає потенційним інструментом легалізації злочинних доходів у фінансових злочинах. Наразі в зарубіжних державах законодавче регулювання криптовалюти має свої особливості залежно від політичної ситуації, рівня економічного, правового та технологічного розвитку цих держав. Група країн повністю заборонила обіг криптовалют на своїй території (Китай, Бангладеш, Болівія, Еквадор та ін.). У низці держав (Велика Британія, Японія, Швейцарія, Швеція, Німеччина) криптовалюта стала не тільки повноцінним платіжним засобом, а й інвестиційним активом.

Кримінальне законодавство **ФРН** не містить спеціальних норм щодо відповідальності за посягання у сфері обігу криптовалюти. Водночас правоохоронна система цієї держави приділяє істотну увагу охороні прав інвесторів, зокрема в криптовалютній сфері.

На жаль, наразі на міжнародному рівні немає базових документів, які можна було б покласти в основу формування нормативно-правових актів, спрямованих на протидію злочинній діяльності з використанням криптовалюти.

Висновки. Порівняльний аналіз представлених видів зарубіжного законодавства дозволив зіставити механізми регулювання кримінальної відповідальності у економічній сфері, порівняти її види, виявити розбіжності у регламентації як самої злочинної поведінки у розглядуваній сфері, так і у характері відповідальності за нею. Таким чином, досвід зарубіжних держав може бути використаний для подальшого вдосконалення кримінально-правової охорони економічних відносин в Україні. Зокрема, він стосується питань притягнення до кримінальної відповідальності юридичних осіб, підстав звільнення від відповідальності. Це необхідно для подальшого реформування вітчизняного кримінального законодавства у сфері економічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Code pénal. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719?etatTexte=VIGUEUR (дата звернення: 24.12.2022 року).
2. Кримінальний кодекс Королівства Іспанія. URL: https://www.mjusticia.gob.es/es/AreaTematica/DocumentacionPublicaciones/Documents/Criminal_Code_2016.pdf (дата звернення: 22.12.2022 року).
3. Головненков П. В. Уголовное уложение Федеративной Республики Германия – Strafgesetzbuch (StGB). Научно-практический комментарий и перевод текста закона [Электронный ресурс]. URL: https://www.uni-potsdam.de/fileadmin/projects/lsh-hellmann/Forschungsstelle_Russisches_Recht/Neuaufgabe_der_kommentierten_StGB-%C3%9Cbersetzung_von_Pavel_Golovnenkov.pdf (дата звернення: 22.12.2022 року).
4. Податковий кодекс Федеративної Республіки Німеччина (Abgabenordnung). URL: https://www.gesetze-im-internet.de/ao_1977/ (дата звернення: 22.12.2022 року).
5. Code général des impôts. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006069577/> (дата звернення: 22.12.2022 року).
6. Закон Федеративної Республіки Німеччина «Про банкрутство» (Insolvenzordnung). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/insol/> (дата звернення: 22.12.2022 року).
7. Налуцишин В.В. Контрабанда: кримінально-правовий аспект. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 6. С. 343–347. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2022/76.pdf (дата звернення: 22.12.2022 року).